

Małgorzata Alberska

ORCID: 0000-0003-3537-2747
Uniwersytet Wrocławski

Patrycja Ściebior-Jońska

ORCID: 0000-0002-0615-3935
Uniwersytet Wrocławski

Polacy za granicą i Polonia we współczesnym świecie a wybory prezydenckie w latach 2000–2015

<https://doi.org/10.19195/1643-0328.30.7>

Słowa kluczowe: emigracje z Polski, Polacy za granicą, Polonia, prawa wyborcze, wybory prezydenckie

Do zamieszkiwania ludności polskiej za granicą przyczyniła się przede wszystkim trudna historia narodu i państwa polskiego. Począwszy od XIX wieku, sytuacja polityczna i ekonomiczna generowała kolejne duże fale emigracji z ziem polskich. Emigracja Polaków miała zatem charakter zarówno uchodźczy, jak i zarobkowy. W okresie rozbiorów i wojen okupanci dokonywali także deportacji ludności polskiej, a powojenne przesunięcia granic skutkowały między innymi powstaniem polskich mniejszości narodowych w krajach ościennych.

Zgodnie z polskim prawem wyborczym obywatele, niezależnie od miejsca zamieszkania, mogą w pełni korzystać z przysługujących im praw wyborczych. Oznacza to, że zarówno ci, którzy opuszczają nasz kraj na krótko, jak i stali emigranci oraz ich potomkowie mogą udać się do urn i zagłosować w wyborach prezydenckich i parlamentarnych. Kwestia udziału w głosowaniu zwłaszcza tych, którzy od dawna nie mieszkają w Polsce oraz nie planują do niej wrócić, budzi jednak kontrowersje. Najczęściej przy okazji kolejnych kampanii wyborczych pojawiają się sugestie, iż nie powinni mieć oni prawa głosu lub powinni się powstrzymać i z tego prawa nie korzystać¹. Do przytaczanych w tej kwestii argumentów zalicza się przede wszystkim obawa, że to nie oni przecież

¹ P. Matysiak, *Czy Polonia powinna mieć prawo do głosowania? Wywiad z dr. T. Słomką*, Wirtualna Polska, 29.06.2010, <https://wiadomosci.wp.pl/czy-polonia-powinna-miec-prawo-do-glosowania-6082129513051265a> (dostęp: 5.02.2021).

doświadczą skutków decyzji wyborczych. Zwłaszcza że niedostatecznie zorientowani w sprawach kraju „mogą być manipulowani przez media”². Warto zastanowić się więc, czy istotnie mają oni realny wpływ na wyniki wyborów? Przedmiotem analizy będzie ich udział w wyborach Prezydenta RP w latach 2000–2015.

Aby udzielić odpowiedzi na zadane pytanie, należy najpierw ustalić, jak liczna jest zbiorowość obywateli polskich mieszkających za granicą i jak wielu z nich korzysta z uprawnień wyborczych. Znalezienie odpowiedzi na te pytania jest dość trudne. Przede wszystkim dlatego, że w publikowanych informacjach i danych sporadycznie pojawia się kategoria „obywatele Polski za granicą”. Najczęściej w statystykach pokazuje się w tym znaczeniu liczbę osób, które w różnych przedziałach czasowych opuściły nasz kraj. W odniesieniu do tej grupy wyborców, korzystającej bądź nie z uprawnień wyborczych, brakuje niestety jednoznacznej nomenklatury. W publikacjach najczęściej używane są kategorie odnoszące się do przynależności narodowej: „Polacy poza granicami kraju”, „Polonia” i sporadycznie „diaspora polska”.

Problemy w określeniu liczby osób uprawnionych do głosowania w tej grupie wynikają także z trudności z definiowaniem wymienionych kategorii. Według Tadeusza Stpicyńskiego biorą się one z tego, że nie sformułowano „statystycznej definicji Polaka poza granicami kraju”³. Od momentu opublikowania tej konkluzji upłynęło dużo czasu, nadal pozostaje ona jednak aktualna. W kontekście współczesnych publikacji „Polak za granicą” to mieszkaniec Polski przebywający czasowo za granicą, zwłaszcza emigrant, który opuścił nasz kraj w celach zarobkowych po 1989 roku.

W odniesieniu do naszych rodaków trwale mieszkających za granicą najczęściej używaną obecnie kategorią jest „Polonia”. Jednak i w tym przypadku nie ma jednolitego postrzegania tej zbiorowości. Przez wiele lat definiowano ją w znaczeniu wąskim i podkreślano różnice między Polonią a polskimi mniejszościami narodowymi w krajach ościennych. Za Polonię uważano tylko polskich emigrantów i ich potomków. Z kolei Polaków mieszkających poza krajem w wyniku zmiany granic państwowych uznawano za polskie mniejszości narodowe⁴. Obecnie najczęściej zauważalna jest tendencja do stosowania kategorii „Polonia” w znaczeniu szerokim. W tym ujęciu do Polonii zaliczani są wszyscy, którzy mieszkają za granicą, bez względu na to, w jakim państwie się urodzili i na ile znają język polski, o ile zachowali tradycje polskiego pochodzenia oraz przejawiają i deklarują zainteresowanie oraz więź z polską kulturą i państwem. Powiązania Polonii z Polską i polskością bywają różne. Do zbiorowości tej zaliczani są obywatele polscy, osoby z podwójnym obywatelstwem, osoby z innym obywatelstwem mające jedynie polskich przodków i słabo lub w ogóle niewładające językiem polskim⁵.

² W. Jażdżewski, *Czy Polonia powinna głosować?*, „Dziennik Związkowy” 13.06.2010, <https://dziennikziazkowy.com/polonijne-blogowisko/czy-polonia-powinna-glosowac/> (dostęp: 5.02.2021).

³ T. Stpicyński, *Polacy w świecie*, Warszawa 1992, s. 29.

⁴ G. Babiński, *Modele polityki wobec emigracji, Polonii i Polaków za granicą. Sugestie dla polskiej polityki zagranicznej*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1992, s. 3.

⁵ D. Pałeczka, *Polonia a prawa wyborcze*, „Dziennik Trybuna” 27.07.2019, <https://trybuna.info/polska/polonia-a-prawa-wyborcze/> (dostęp: 13.02.2021).

Próbę doprecyzowania kryteriów definiowania Polaka za granicą i Polonii podjęto na początku XXI wieku w zespole pracującym nad *Encyklopedią polskiej emigracji i Polonii*. Członek zespołu redakcyjnego, Kazimierz Dopierała, poinformował, że na potrzeby encyklopedii przyjęto zasadę:

by wszystkich Polaków w pierwszym pokoleniu, mieszkających na stałe czy dłuższy czas (10 lat) poza granicami Polski współczesnej uważać za emigrację, a ich dzieci i następne pokolenia (bez względu na posiadane obywatelstwo, znajomość języka polskiego, kultury) związane z polskimi korzeniami nazywać Polonią⁶.

Poza pracami zespołu definicja ta nie znalazła jednak szerszego zastosowania.

Zgodnie ze światowymi trendami do opisu tak zróżnicowanej zbiorowości zaczęto używać jednego określenia — „diaspora”. Słowo to etymologicznie pochodzi z języka greckiego i oznacza ‘rozmieszczać’. W kategoriach etnicznych i narodowych w uproszczeniu jest to rozproszenie członków jakiejś wspólnoty, narodu czy grupy etnicznej. Jak zauważył Adam Walaszek, rozumienie pojęcia „diaspora” ewoluowało i współcześnie obejmuje już nie tylko „społeczności żyjące w rozproszeniu w wyniku sytuacji przymusowej”, ale też „skupiska migrantów ekonomicznych, których powstanie wiąże się z poszukiwaniem pracy”⁷. W skład diaspory polskiej zalicza się zarówno polskich emigrantów zarobkowych i uchodźców, jak i osoby, które za granicą Polski znalazły się wskutek przesunięcia granic, deportacji w głąb ZSRR. W jej skład wlicza się także ich potomków urodzonych już poza naszym krajem, ale mających świadomość swojego pochodzenia.

Kategoria „diaspora polska” na gruncie polskim, zwłaszcza w środowiskach polonijnych, nie została dobrze przyjęta. Przeciwno używaniu tego określenia wypowiedzieli się przedstawiciele organizacji polonijnych, w tym Rada Polonii Świata⁸. Ostatecznie wskazana kategoria jest używana raczej w nauce. W praktyce i oficjalnej nomenklaturze najczęściej pojawia się natomiast „Polonia” bądź „Polonia i Polacy za granicą”. Potwierdza to choćby istnienie w Senacie Komisji łączności z Polonią i Polakami za granicą oraz tytuły i treści wielu aktów prawnych i dokumentów.

Ustalenie liczebności tej rozproszonej w świecie zbiorowości nastręcza licznych trudności. Wynikają one między innymi z tego, że sporządzenie dokładnych statystyk nie jest możliwe. Przyczynami są tu zarówno, wspomniane wcześniej, rozbieżności definicyjne, używana nomenklatura, jak i różne kryteria stosowane w statystykach poszczególnych krajów zamieszkania, mogą to być: urodzenie w Polsce, pochodzenie wieloetniczne, znajomość języka polskiego czy deklarowana świadomość etniczna/narodowa/pochodzenia. Problem w tym, jak zauważyła Anna Reczyńska, że nigdzie nie ma przy tym zdefiniowanych „kryteriów ukazujących emocjonalne związki imigrantów i ich potomków z krajem pochodzenia”⁹. Ustaleń w tej kwestii nie ułatwiają także polskie i polonijne źródła.

⁶ K. Dopierała, *Doświadczenia z prac nad Encyklopedią Polskiej Emigracji i Polonii*, [w:] *Diaspora Polska w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań*, red. G. Babiński, H. Chałupczak, Kraków 2006, s. 392.

⁷ A. Walaszek, *Polska diaspora*, [w:] *Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001, s. 8.

⁸ Zagadnienia te dokładniejszej analizie poddała M. Lesińska, *Polska diaspora, polonia, emigracja. Spory pojęciowe wokół skupisk polskich za granicą*, „Polski Przegląd Migracyjny” 1, 2018, nr 3, s. 9–24.

⁹ A. Reczyńska, *Polska diaspora w Kanadzie*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 30.

Również w nich publikowane są bowiem różne wartości, ustalane według rozmaitych, czasami niewskazywanych kryteriów.

Ponieważ, jak już wspomniano, nie da się dokładnie ustalić liczebności Polonii i Polaków za granicą, najczęściej dokonuje się ustaleń szacunkowych. Cechą szacunków jest jednak nie tylko podawanie wartości przybliżonych, lecz także często pojawianie się w źródłach różnych wartości. Takich szacunków można znaleźć sporo. Przedstawiane są na podstawie rozmaitych kryteriów. Na potrzeby artykułu nie będziemy jednak analizować wszystkich szacunków w omawianym zakresie. Jako przykład podajmy natomiast, że w 2015 roku według władz polskich środowiska Polonii i Polaków za granicą liczyły 18–20 milionów osób¹⁰. Obecnie, pod auspicjami Senatu i Prezydenta RP, Stowarzyszenie Wspólnota Polska prowadzi kampanię społeczną pod nazwą „Jest nas 60 milionów”¹¹. Jeśli od 60 milionów odliczyć nieco ponad 38 milionów mieszkańców Polski, to wychodzi, że według sygnatariuszy kampanii liczebność Polonii i Polaków za granicą wynosi ponad 21 milionów osób.

W analizie udziału w wyborach Polonii i Polaków za granicą nie ma sensu badać polskich mniejszości narodowych mieszkających w krajach ościennych, a także osób deportowanych w głąb ZSRR i ich potomków mieszkających w byłych republikach Związku Radzieckiego. Z reguły nie mają oni bowiem obywatelstwa polskiego. Pozostała część Polonii i Polaków za granicą ma pochodzenie migracyjne i rozszkana jest właściwie na całym świecie. Nie jest jednak rozmieszczona równomiernie. Są kraje, w których skupiska polonijne liczą powyżej miliona osób. W innych zaś do społeczności tych zalicza się po kilkaset tysięcy osób, w jeszcze innych kilkadziesiąt lub kilka tysięcy osób. Są też państwa, w których mieszka od kilku do kilkuset Polaków i Polonii.

W części państw wśród Polonii i Polaków przeważają osoby pochodzące z tak zwanych starych migracji, to jest tych, które miały miejsce od XIX wieku do przełomu politycznego w Polsce w 1989 roku. W wielu państwach europejskich, zwłaszcza należących do Unii Europejskiej, dominują emigranci, którzy zaczęli opuszczać Polskę po 1989, szczególnie po 2004 roku.

Niewątpliwie najliczniejsze środowiska Polonii i Polaków za granicą zamieszkują w Ameryce Północnej, największe w Stanach Zjednoczonych. Ukształtował je przede wszystkim napływ ludności polskiej w XIX–XX wieku. W zależności od przyjętych kryteriów Polonię amerykańską zazwyczaj szacuje się na 6–10 milionów osób. I tak według władz polskich w 2015 roku¹² liczyła ona około 9 660 000 osób. A. Wałaszek z kolei przytoczył różne dane, które uzyskał z dwóch źródeł. Według przeprowadzonego w 2000 roku w USA spisu ludności w państwie tym mieszkało wówczas 8 977 235 osób polskiego pochodzenia. Natomiast według ustaleń American Community Sur-

¹⁰ *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015–2020*, Warszawa 2015, s. 3.

¹¹ *Jest nas 60 milionów — kampania społeczna*, Wspólnota Polska, <http://wspolnotapolska.org.pl/60milionow/2019/001.php> (dostęp: 28.01.2021).

¹² *Rządowy program...*, s. 4.

vey w latach 2006–2008 było to 9 962 334 osób¹³. Jak zauważył Mieczysław Biskupski, „dane liczbowe dotyczące amerykańskiej Polonii pozostają przedmiotem nieustających kontrowersji. Mimo to przybliżone wielkości są raczej pewne”¹⁴. Najwięcej osób deklarujących polskie pochodzenie mieszka w stanach: Nowy Jork, Illinois, Michigan, Pensylwania i New Jersey.

Środowiska polonijne bardzo duże są także w kolejnym państwie Ameryki Północnej — Kanadzie. Władze polskie oszacowały je na około miliona osób¹⁵. W Kanadzie największe skupiska osób polskiego pochodzenia znajdują się w prowincjach Ontario oraz Alberta¹⁶.

Od ponad dwóch wieków liczne rzesze Polaków decydowały się emigrować do krajów europejskich. Ponadto po wejściu Polski do UE państwa tak zwanej starej Unii stały się głównym kierunkiem docelowym polskich migrantów. Obecnie po Ameryce Północnej to w Europie znajduje się najwięcej Polonii i Polaków za granicą. Z państw europejskich najliczniej jest ona reprezentowana w Niemczech. Jest to zbiorowość składająca się z 860 145 osób mających wyłącznie polskie obywatelstwo. Natomiast, zgodnie z niemiecką nomenklaturą, liczba mieszkańców RFN z polskim tłem migracyjnym sięga 2,2 miliona osób¹⁷. Polonię w tym kraju cechuje jednak rozproszenie geograficznie. Najliczniejsze jej skupiska znajdują się w Nadrenii Północnej Westfalii, Bawarii i Badenii-Wirtembergii. Z kolei francuska Polonia szacowana jest na 800 tysięcy¹⁸–1 milion¹⁹ osób. Największe skupiska polonijne we Francji lokalizowane są w Paryżu, Arles i Marsylii.

Liczba Polaków w Wielkiej Brytanii szacowana jest bardzo różnie. W dokumencie rządu polskiego podano, że jest to 800 tysięcy osób²⁰. Inne źródło, portal polonijny, powołując się na publikacje Office for National Statistics oraz obliczenia PAP, podaje, że w II kwartale 2018 roku liczba ta wynosiła 900 tysięcy osób urodzonych w Polsce²¹. Z kolei Michał P. Garapich podał, iż według danych statystycznych w Wielkiej Brytanii w 2019 roku mieszkało blisko milion obywateli polskich²². Niewątpliwie społeczność ta ulega ciągłym zmianom. Największe skupisko ludności polskiej znajduje się w Londynie, następnie w Birmingham, Bradford, Edynburgu i Glasgow.

¹³ A. Walaszek, *Diaspora Polska w USA*, „Teraz Polska” 1, 2016, s. 6–11, www.terazpolska.pl (dostęp: 28.01.2021).

¹⁴ M. Biskupski, *Polska diaspora w Stanach Zjednoczonych 1914–1939*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 77.

¹⁵ *Rządowy program...*, s. 4.

¹⁶ A. Reczyńska, *op. cit.*, s. 32.

¹⁷ *Polacy i Polonia w Niemczech*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/niemcy/polacy-i-polonia-w-niemczech> (dostęp: 5.02.2021).

¹⁸ *Rządowy program...*, s. 4.

¹⁹ *Polacy we Francji*, Polonia.org, <https://www.polonia.org/polacy-na-swiecie/polacy-we-francji> (dostęp: 5.02.2021).

²⁰ *Rządowy program...*, s. 4.

²¹ C. ONS/PAP/Adriana, *Ilu jest Polaków w UK?*, Londynek.net, 23.12.2018, https://londynek.net/wiadomosci/article?jdnews_id=56305 (dostęp: 28.01.2021).

²² M.P. Garapich, *Migracje z Polski do Wielkiej Brytanii: geneza, stan dzisiejszy, wyzwania na przyszłość*, „Studia BAS” 2019, nr 4 (60), s. 13, [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/4C3C0F0A5B051F72C-1258526004C4D24/\\$file/1%20Micha%C5%82%20Garapich.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/4C3C0F0A5B051F72C-1258526004C4D24/$file/1%20Micha%C5%82%20Garapich.pdf) (dostęp: 28.01.2021).

W Holandii środowiska polonijne liczą około 200 tysięcy mieszkańców²³, a największe ich skupiska znajdują się w Hadze, Rotterdamie i Amsterdamie. Liczbę Polonii i Polaków w Irlandii oszacowano na 150 tysięcy osób²⁴, z których zdecydowanie najwięcej mieszka w Dublinie. Z kolei Polonia we Włoszech szacowana jest na około 100–150 tysięcy osób²⁵. Największe jej skupiska znajdują się w Lacjum, Emilii-Romanii, Kampanii i Toskanii. Natomiast w Szwecji diaspora polska liczy około 110 tysięcy osób²⁶, a największe jej skupiska są w Sztokholmie i Malmo. Szacunki władz polskich²⁷ podają także liczebności zbiorowości polonijnych w kolejnych europejskich państwach: Norwegia — 110 tysięcy, Belgia — 100 tysięcy, Hiszpania — 85 tysięcy, Austria — 85 tysięcy, Dania — 60 tysięcy.

W Ameryce Południowej najliczniejsza część diaspor polskiej znajduje się w portugalskojęzycznej Brazylii. Niemniej jednak dokładna liczebność Polonii w tym kraju jest nieznana. Jak zauważył Zdzisław Malczewski,

nie istnieją na ten temat żadne dane statystyczne. Niektórzy autorzy szacują polską grupę etniczną na 800 tys., inni na 1% ludności kraju, to znaczy ponad półtora miliona osób. Liderzy polonijni podają wyższą liczbę, sięgająca 2 lub 3 mln osób²⁸.

Najczęściej szacuje się, że w Brazylii żyje około 1,5 miliona osób mających polskie korzenie²⁹. Tradycyjnie już największe skupiska Polonii znajdują się w stanie Paraná, a także w Rio Grande do Sul i Santa Catarina.

W grupie hiszpańskojęzycznych państw Ameryki Południowej największa liczebnie Polonia zamieszkuje w Argentynie. Jej liczba jest szacowana na 120 tysięcy³⁰–170 tysięcy³¹ osób. Skupiona jest ona przede wszystkim w Buenos Aires i Misiones. Znacznie mniejsze są zbiorowości polonijne w kolejnych państwach regionu: Paragwaj — 10–13 tysięcy, Urugwaj — 8–10 tysięcy, Meksyk — 3–4 tysiące, Wenezuela — 2–2,5 tysiąca, Kolumbia — 1,5 tysiąca, Peru — ponad tysiąc, Chile — około kilkuset osób³².

Australijską Polonię oszacowano na około 200 tysięcy osób³³. W 2016 roku odbył się tam Powszechny Spis Ludności. Według niego w kraju tym mieszkało około 182 tysięcy osób polskiego pochodzenia oraz około 45 tysięcy urodzonych w Polsce i około 48 tysięcy

²³ *Rządowy program...*, s. 4.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Z. Malczewski, *Polacy i osoby polskiego pochodzenia w Brazylii. Zarys historyczny i współczesność*, <https://www.polonicus.com.br/site/historia.php?lang=pl> (dostęp: 28.01.2021).

²⁹ *150 lat osadnictwa polskiego w Brazylii — zarys historyczny*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Warszawa 2019, sygn. OT-673, s. 14, <https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/173/plik/ot-673.pdf> (dostęp: 28.01.2021).

³⁰ *Rządowy program...*, s. 4.

³¹ K. Smolana, *Polska diaspora w Ameryce Południowej, Środkowej i Meksyku*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 135.

³² *Ibidem*.

³³ J. Lencznarowicz, *Polska diaspora w Australii*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 401.

posługujących się w domu językiem polskim³⁴. Największe skupiska Polonii powstały w dwóch stanach: Wiktoria i Nowa Południowa Walia. Tymczasem w Nowej Zelandii diaspora polska szacowana jest na niewiele ponad 3 tysiące osób³⁵. Jej główne skupiska w tym państwie to Wellington i Auckland.

Polacy i Polonia zamieszkują także w państwach kontynentu afrykańskiego. Jak jednak zauważył Arkadiusz Żukowski, „Afryka leżała zawsze z dala od głównych fal polskiej emigracji”³⁶. Dlatego jedynie w Republice Południowej Afryki znajduje się w miarę liczne skupisko diaspory polskiej, szacowane na 10–12 tysięcy³⁷–30 tysięcy osób³⁸.

Zakłada się przy tym, że nie ma na świecie państwa, w którym nie mieszka chociaż jeden Polak lub jego potomkowie.

Władze Polski uznają Polonię i Polaków za granicą za integralną część narodu polskiego, posiadającą z tego tytułu prawa i obowiązki wobec ojczyzny, i prowadzą bardzo aktywną politykę polonijną. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w *Rządowym programie współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015–2020*, dostępnym także na stronach internetowych Stowarzyszenia Wspólnota Polska.

Analiza przebiegu wyborów prezydenckich w latach 2000–2015

Wybory prezydenckie w 2000 roku

W wyborach prezydenckich z 8 października 2000 roku głosowanie odbywało się równo w kraju, jak i za granicą. Obwody do głosowania zostały utworzone w 91 krajach. Podobnie jak w latach poprzednich po spełnieniu wymagań formalnych zawartych w polskim prawie wyborczym osobom posiadającym polskie paszporty umożliwiono wzięcie udziału w wyborach. W przeciwieństwie do wyborów krajowych taka osoba chcąc oddać głos musiała poinformować o tym fakcie właściwego terytorialnie konsula. Ten, opierając się na złożonym oświadczeniu, dokonywał wpisu osoby do spisu wyborców w danym kraju. Ustawodawca przewidział przy tym, że osobiste zgłoszenie może być wniesione ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie oraz telefaksem. Szeroki katalog możliwości wniesienia zgłoszenia został przyjęty w celu ułatwienia wyborcom przebywającym za granicą wzięcia udziału w głosowaniu. Wiele przewidzianych w niniejszym artykule form zostało dostosowanych do różnorodności państw, w których możliwe jest głosowanie, uwzględniają one jednocześnie zróżnicowany charakter geograficzno-polityczny państw. Przykładowo w niektórych z nich osobisty dojazd do konsulatu mógłby zająć wyborcy wiele godzin, co mogłoby skutecznie zniechęcać potencjalnych wyborców do wzięcia udziału w głosowaniu. Do takich krajów można zaliczyć na przykład Rosję,

³⁴ *Polonia w Australii*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/australia/polonia-w-australii> (dostęp: 28.01.2021).

³⁵ J. Lencznarowicz, *Polska diaspora w Nowej Zelandii*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 414.

³⁶ A. Żukowski, *Polska diaspora w Afryce*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 417.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Rządowy program...*, s. 4.

Chiny, Kanadę i Kazachstan. Konieczność złożenia osobistego zgłoszenia o dopisanie się do spisu wyborców powoduje, że liczba wyborców w danym kraju nie musi pokrywać się z liczbą Polaków i Polonii, jaka w tym kraju przebywa. Może się też znacznie różnić w zależności od: rodzaju wyborów (parlamentarne czy prezydenckie), rangi i ważności, jaką nadadzą im wyborcy, oraz sytuacji politycznej w danym państwie (dotyczy to szczególnie krajów, w których sytuacja geopolityczna jest niestabilna).

W wyborach prezydenckich w 2000 roku w kraju uprawnionych do głosowania były 29 122 304 osoby, wydano 17 798 791 kart, a ważnych głosów oddano 17 598 919. Za granicą zaś uprawnionych do głosowania było 69 625 osób, wydano 57 711 kart do głosowania, a głosów ważnych było 57 165.

W omawianych wyborach prezydenckich startowało 12 kandydatów, wśród których o reelekcję ubiegał się urzędujący prezydent Aleksander Kwaśniewski (przedstawiciel lewicy). Pozostali kandydaci to: Grabowski Dariusz, Ikonowicz Piotr, Kalinowski Jarosław, Korwin-Mikke Janusz, Krzaklewski Marian, Lepper Andrzej, Łopuszański Jan, Olechowski Andrzej, Pawłowski Bogdan, Wałęsa Lech, Wilecki Tadeusz. Spośród nich jedynie Marian Krzaklewski oraz Andrzej Olechowski byli liczącymi się kontrkandydatami mogącymi zagrozić Aleksandrowi Kwaśniewskiemu.

Najwięcej wyborców zgłosiło zamiar głosowania w 14 krajach: Australii, Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Jugosławii, Kanadzie, Republice Federalnej Niemiec, Rosji, Stanach Zjednoczonych Ameryki, Szwajcarii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Włoszech³⁹. Największym ośrodkiem wyborczym pod względem liczby ważnie oddanych głosów były Stany Zjednoczone Ameryki. Oddano tam prawie jedną trzecią wszystkich ważnie oddanych głosów za granicą. Jednocześnie taki odsetek głosów wynosi zaledwie 0,1 wszystkich głosów, jakie zostały oddane w kraju. Drugim państwem o największej liczbie ważnie oddanych głosów była Republika Federalna Niemiec, gdzie chęć zagłosowania zgłosiły 8842 osoby, zaś ważnie oddanych głosów było 6554 (11% wszystkich głosów oddanych za granicą). Trzecim ośrodkiem była Francja, gdzie ważnie oddanych za granicą głosów było prawie 7%, zaraz za nią uplasowała się Kanada.

Warto zwrócić uwagę, że liczba ważnie oddanych głosów w wyborach za granicą stanowi niewielki procent liczby ważnie oddanych głosów w kraju. Są to wartości nieprzekraczające nawet 1% (USA — 0,1%, Republika Federalna Niemiec — 0,03%). Liczby te wskazują zatem, że głosowanie za granicą nie miało realnego wpływu na wybór polskiego prezydenta w wyborach w 2000 roku.

³⁹ Dokonanie analizy rozkładu głosów we wszystkich państwach, w których odbywały się wybory, znacznie przekraczałoby ramy niniejszego artykułu. Dlatego wybrano jedynie te, w których chęć wzięcia udziału w wyborach wyraziło więcej niż 1000 osób. Jednocześnie te kraje są odpowiedzialne za niemal 82% wszystkich oddanych za granicą głosów w wyborach w 2000 roku.

Tabela 1. Zestawienie danych zbiorczych dla wyborów prezydenckich z 8 października 2000 roku (wybrane kraje)

Państwo	Uprawnieni	Karty wydane	Głosy ważne	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Stany Zjednoczone Ameryki	19 167	18 558	18 390	32,17	0,104
Republika Federalna Niemiec	8842	6602	6554	11,47	0,037
Francja	4209	3965	3903	6,83	0,022
Kanada	4156	3914	3888	6,80	0,022
Włochy	2815	2421	2397	4,65	0,015
Szwajcaria	2681	496	494	4,19	0,014
Austria	2679	2679	2658	3,09	0,010
Wielka Brytania	2021	1596	1583	2,77	0,009
Belgia	1939	1781	1764	2,64	0,009
Australia	1526	1526	1507	2,16	0,007
Czechy	1380	1082	1069	1,87	0,006
Rosja	1290	908	895	1,57	0,005
Szwecja	1255	1245	1232	1,22	0,004
Jugosławia	1061	704	699	0,86	0,003

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upublicznionych przez Państwową Komisję Wyborczą na: <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html>, https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb_zagranica.html, <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wyniki.html> (dostęp: 16.02.2021).

Wybory zostały rozstrzygnięte w pierwszej turze. Wygrał urzędujący prezydent Aleksander Kwaśniewski, zdobywszy 53,9% wszystkich ważnie oddanych głosów w kraju i za granicą.

Wybory prezydenckie w 2005 roku

Kolejne wybory prezydenckie odbyły się 9 października 2005 roku. Wzięło w nich udział 12 kandydatów. Z uwagi na bardzo wyrównaną walkę wyborczą w pierwszej turze między dwoma kandydatami — Lechem Kaczyńskim (uzyskał 33% głosów) a Donaldem Tuskiem (uzyskał 36% głosów) — wybory musiały zostać rozstrzygnięte w drugiej turze.

Podobnie jak w poprzednich wyborach Polacy i Polonia mogli oddać głos w wyborach, jeżeli posiadali polski paszport, nie odebrano im praw wyborczych oraz w odpowiednim czasie zgłosili chęć wzięcia udziału w wyborach do właściwego terytorialnie konsula. Podobnie jak w poprzednich wyborach zgłoszenia można było dokonywać w formie ustnej, pisemnej, telefonicznej oraz telegraficznej.

Wśród państw o największej liczbie zgłoszonych wyborców możemy wyróżnić: Belgię, Kanadę, Niemcy, Hiszpanię, Francję, Wielką Brytanię, Irlandię, Irak, Włochy, Holandię,

Szwecję i Stany Zjednoczone Ameryki. We wszystkich z nich chęć głosowania wyraziło więcej niż 1000 osób. W porównaniu do wyborów z 2000 roku mniej niż 1000 osób zadeklarowało jednak chęć wzięcia udziału w wyborach w takich krajach, jak Szwajcaria, Austria, Australia, Czechy, Rosja czy Jugosławia, która uległa rozpadowi w 2003 roku. Jednocześnie większa liczba chętnych do udziału w wyborach w pierwszej turze pojawiła się w Hiszpanii, Irlandii oraz Holandii. Wzrost liczby Polaków w tych krajach był związany z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i początkiem zwiększonej emigracji zarobkowej wśród Polaków. Z kolei zauważalny wzrost liczby ważnie oddanych głosów w Iraku wynikał z obecności Polskiego Kontyngentu Wojskowego, stacjonującego w tym państwie w 2005 roku. Zgodnie z postanowieniem prezydenta kontyngent miał liczyć do 2400 żołnierzy i pracowników wojska⁴⁰. Żołnierze mogli głosować w trzech okręgach wyborczych: 1. Ad Divaniyah, Polski Kontyngent Wojskowy — Baza Echo; 2. Al. Hillah, Polski Kontyngent Wojskowy — Baza Charlie oraz 3. Irak, Al Kut, Polski Kontyngent Wojskowy — Baza Delta.

W wyborach prezydenckich w 2005 roku w kraju uprawnionych do głosowania było 30 260 027 osób, wydano 15 051 157 kart, a ważnych głosów oddano 14 946 689. Za granicą zaś uprawnionych do głosowania było 74 115 osób, wydano 52 975 kart do głosowania, natomiast głosów ważnych było 52 617.

Tabela 2. Zestawienie danych zbiorczych dla wyborów prezydenckich z 9 października 2005 roku (wybrane kraje)

Państwo	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba kart wydanych	Liczba głosów oddanych	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Stany Zjednoczone Ameryki	13 667	10 477	10 463	10 378	19,72	0,069
Niemcy	8032	5356	5356	5345	10,16	0,036
Francja	5509	4178	4178	4163	7,91	0,028
Włochy	4523	2079	2079	2066	3,93	0,014
Wielka Brytania	4303	4045	4045	4012	7,62	0,027
Kanada	4215	3080	3080	3068	5,83	0,021
Belgia	3899	3830	3830	3809	7,24	0,025
Irlandia	2271	1597	1597	1584	3,01	0,011

⁴⁰ G. Tokarz, *Polski kontyngent w Iraku: legitymizacja pobytu. Przegląd najważniejszych dokumentów*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 1 (31–37), s. 35, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1-s31-37/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1-s31-37.pdf (dostęp: 28.02.2021).

Hiszpania	2139	984	984	981	1,86	0,007
Szwecja	1979	1528	1526	1516	2,88	0,010
Irak	1499	1008	1008	995	1,89	0,007
Holandia	1213	947	947	942	1,79	0,006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upublicznionych przez Państwową Komisję Wyborczą na: <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/149901.htm> oraz <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).

Podobnie jak w wyborach w 2000 roku tu również zachodzi prawidłowość, że ważne głosy za granicą to jedynie niewielki odsetek ważnie oddanych głosów w kraju, co świadczy o tym, że ich wpływ na wybór prezydenta nie jest tak duży, jak czasem przedstawia się go na forum debaty publicznej.

Należy jednak nadmienić, że wybory prezydenckie z 2005 roku były pierwszymi, w których za granicą odbyła się druga tura wyborów⁴¹. W drugiej turze wyborów najwięcej ważnych głosów za granicą oddano w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Niemczech, Francji, Wielkiej Brytanii, Belgii, Kanadzie, Włoszech, Austrii, Irlandii i Szwecji.

Tabela 3. Zestawienie danych zbiorczych dla drugiej tury wyborów prezydenckich z 23 października 2005 roku (wybrane kraje)

Państwo	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Stany Zjednoczone Ameryki	9337	19,54	0,061
Niemcy	5731	11,99	0,038
Francja	3557	7,44	0,023
Wielka Brytania	3318	6,94	0,022
Belgia	3093	6,47	0,020
Kanada	2732	5,72	0,018
Włochy	2424	5,07	0,016
Austria	1643	3,44	0,011
Irlandia	1577	3,30	0,010
Szwecja	1406	2,94	0,009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upublicznionych przez Państwową Komisję Wyborczą na: <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm> oraz <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).

Zwycięzcą obu tur wyborców za granicą był Donald Tusk, który uzyskał 48,9% głosów w pierwszej turze i 55,1% w drugiej turze wyborów.

⁴¹ Choć formalnie możliwość udziału Polaków i Polonii za granicą w drugiej turze wyborów przewidziano już w 2000 roku. Wtedy jednak wybory rozstrzygnięto w pierwszej turze i nie trzeba było stosować tego prawa w praktyce.

Wybory prezydenckie w 2010 roku

W kwietniu 2010 roku w katastrofie lotniczej w Smoleńsku zginął urzędujący prezydent Lech Kaczyński. W związku z tym wydarzeniem konieczne było przeprowadzenie przyspieszonych wyborów prezydenckich. Ich pierwsza tura odbyła się 20 czerwca 2010, druga — 4 lipca 2010 roku.

W wyborach wzięło udział 10 kandydatów⁴². Faktyczna walka wyborcza rozegrała się jednak między dwoma kandydatami: Bronisławem Komorowskim oraz Jarosławem Kaczyńskim. Podobnie jak w 2005 roku odbyły się dwie tury wyborów. Warto podkreślić, że wybory te cieszyły się znacznym zainteresowaniem wyborców zarówno w kraju, jak i za granicą. Świadczyć może o tym liczba wyborców, którzy zgłosili zamiar wzięcia udziału w głosowaniu⁴³. Jednocześnie wybory te jasno pokazują kierunek emigracji, która była wynikiem wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz do strefy Schengen (w 2007 roku). Wyraźnie widać znaczący wzrost liczby wyborców w takich krajach, jak Wielka Brytania, Irlandia i Holandia, które stanowiły miejsce emigracji zarobkowej Polaków. Podobnie zwiększyła się liczba osób chcących wziąć udział w głosowaniu w Niemczech (wzrost o niemal 12 tysięcy wyborców w porównaniu do 2005 roku). Wzrost liczby wyborców pokazuje kierunek, w jakim odbywała się nowa fala emigracji. W porównaniu do 2005 roku wzrosła też liczba krajów, w których chęć głosowania wyraziło w pierwszej turze więcej niż 1000 osób (z 12 w 2005 do 20 w 2010 roku)⁴⁴. Jednocześnie mamy do czynienia z sytuacją, kiedy umożliwiono wyborcom głosowanie w znacznie większej liczbie obwodów, niż miało to miejsce do tej pory. W Wielkiej Brytanii liczba obwodów wzrosła niemal czternastokrotnie (z 3 w 2005 do 41 w 2010 roku), w Niemczech niemal trzykrotnie (odpowiednio z 5 do 12), a w USA niemal dwukrotnie (odpowiednio z 15 do 24).

Druga tura wyborców w 2010 roku cieszyła się zdecydowanie większym zainteresowaniem wyborców przebywających poza granicami Polski niż pierwsza. Ogółem uprawnionych do głosowania (jednocześnie osób, które same dokonały wpisu do spisu wyborców) było 277 016 (o 79 002 więcej niż w turze poprzedniej) osób, a ważnie oddanych głosów było 201 586 (o 33 871 więcej niż w pierwszej turze). Jednocześnie jedną z przyczyn przyrostu głosów oddanych za granicą mógł być termin, w jakim odbywały się wybory, szczególnie druga tura. Poprzednie wybory prezydenckie miały bowiem miejsce w sezonie jesiennym, natomiast konieczność przyspieszenia wyborów spowodowana śmiercią urzędującego prezydenta Lecha Kaczyńskiego w katastrofie samolotu w Smoleńsku sprawiła, że druga tura wyborów przypadała w trakcie wakacji oraz sezonu

⁴² Jurek Marek, Kaczyński Jarosław, Komorowski Bronisław, Korwin-Mikke Janusz, Lepper Andrzej, Morawiecki Kornel, Napieralski Grzegorz, Olechowski Andrzej, Pawlak Waldemar, Ziętek Bogusław.

⁴³ Wyborcy zagraniczni, podobnie jak w latach poprzednich, musieli dokonać zgłoszenia chęci uczestnictwa czynnego w wyborach właściwemu konsulowi RP. Procedura wyglądała identycznie jak w 2005 roku z jednym wyjątkiem — poszerzono katalog możliwości dokonywania zgłoszenia poprzez wprowadzenie do praktyki wyborczej elektronicznego systemu rejestracji, który ułatwiał dokonanie zgłoszenia.

⁴⁴ Są to: Afganistan, Austria, Australia, Belgia, Kanada, Szwajcaria, Czechy, Niemcy, Dania, Hiszpania, Francja, Wielka Brytania, Grecja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Norwegia, Szwecja, Stany Zjednoczone Ameryki.

Tabela 4. Zestawienie danych zbiorczych dla wyborów prezydenckich z 20 czerwca 2010 roku (wybrane kraje)

Państwo	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba kart wydanych	Liczba głosów oddanych	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Wielka Brytania	46 032	38 946	38 901	38 508	22,96	0,229
Stany Zjednoczone Ameryki	38 831	33 773	33 765	33 457	19,95	0,199
Niemcy	20 677	17 555	17 527	17 478	10,42	0,104
Irlandia	14 748	12 098	12 084	11 921	7,11	0,071
Francja	9638	8118	8091	8066	4,81	0,048
Belgia	8145	7369	7464	7406	4,42	0,044
Kanada	7056	6039	6037	5943	3,54	0,035
Norwegia	5023	4279	4277	4261	2,54	0,025
Holandia	4805	4042	4040	4015	2,39	0,024
Hiszpania	4465	3856	3855	3832	2,28	0,023
Austria	4241	3700	3700	3689	2,20	0,022
Szwecja	3776	3330	3330	3318	1,98	0,020
Włochy	3796	3258	3256	3241	1,93	0,019
Afganistan	2499	1797	1795	1784	1,06	0,011
Dania	1953	1641	1641	1634	0,97	0,010
Szwajcaria	1933	1574	1574	1571	0,94	0,009
Grecja	1720	1512	1511	1496	0,89	0,009
Australia	1673	1504	1504	1488	0,89	0,009
Czechy	1192	1098	1098	1095	0,65	0,007
Luksemburg	1002	893	893	887	0,53	0,005

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upublicznionych przez Państwową Komisję Wyborczą na: <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/149901.htm> oraz <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).

urlopowego. Wybór daty, podyktowany zewnętrznymi okolicznościami, sprawił, że wielu wyborców przebywało w czasie drugiej tury na zagranicznych wakacjach. Świadczyć o tym może fakt, że dużą liczbę głosów oddano w państwach, które są wybierane przez Polaków jako kierunek zagranicznych wycieczek — Egipt, Chorwacja, Bułgaria, Turcja — w których dotychczas nie oddawano tak licznie głosów. Oczywiście zwiększona liczba głosów w pozostałych państwach również mogła wynikać z liczniej przybywającymi do tych krajów turystów, którzy obrali sobie je za cel wypoczynku w 2010 roku. Przyczyna mogła być też zgoła odmienna — mogło to wynikać ze zwiększonego zaintereso-

sowania wyborami wśród osób, które wyemigrowały zarobkowo na krótki czas i chciały decydować o kierunku polityki, jaka zostanie przyjęta w czasie, kiedy planują wracać do Polski, przez co wyborcy nadali im większego znaczenia niż wyborom w 2005 roku. Niestety nie dysponujemy danymi, które wskazałyby nam jednoznaczną odpowiedź na pytanie, ilu wyborców głosowało za granicą jedynie z powodu przebywania w poszczególnych krajach w trakcie urlopu.

Tabela 5. Zestawienie danych zbiorczych dla drugiej tury wyborów prezydenckich z 4 lipca 2010 roku (wybrane kraje)

Państwo	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Wielka Brytania	43 979	21,82	0,261
Stany Zjednoczone Ameryki	37 005	18,36	0,220
Niemcy	21 449	10,64	0,127
Irlandia	14 541	7,21	0,086
Francja	9131	4,53	0,054
Belgia	7083	3,51	0,042
Kanada	6598	3,27	0,039
Hiszpania	5973	2,96	0,035
Włochy	4882	2,42	0,029
Holandia	4656	2,31	0,028
Norwegia	4564	2,26	0,027
Austria	4426	2,20	0,026
Szwecja	3704	1,84	0,022
Chorwacja	3304	1,64	0,020
Grecja	2553	1,27	0,015
Szwajcaria	1766	0,88	0,010
Dania	1758	0,87	0,010
Afganistan	1730	0,86	0,010
Australia	1684	0,84	0,010
Egipt	1565	0,78	0,009
Ukraina	1330	0,66	0,008
Bułgaria	1325	0,66	0,008
Turcja	1248	0,62	0,007
Czechy	1180	0,59	0,007
Rosja	1082	0,54	0,006
Luksemburg	1078	0,53	0,006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upublicznionych przez Państwową Komisję Wyborczą na: <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm> oraz <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).

Wybory prezydenckie w 2015 roku

Najistotniejszą zmianą dotyczącą wyborów prezydenckich w 2015 roku było wprowadzenie do kodeksu wyborczego instytucji głosowania przez pełnomocnika i głosowania korespondencyjnego. Polacy i Polonia za granicą otrzymali dzięki temu możliwość głosowania w formie korespondencyjnej, które było uznawane w przepisach jako głosowanie osobiste. Każdy wyborca przebywający za granicą chcący skorzystać z tej instytucji musiał dokonać aktu zgłoszenia woli głosowania korespondencyjnego właściwemu konsulowi do 15 dnia przed wyborami. Powinno ono zawierać dane personalne (to jest: nazwisko osoby, jej imię bądź imiona, PESEL), wskazanie, na jaki adres komisja wyborcza ma przesłać pakiet wyborczy, a także oznaczenie wyborów, w ramach których wyborca zamierza głosować korespondencyjnie. Wyborca miał prawo także osobiście odebrać pakiet wyborczy, o ile wcześniej zgłosił taki zamiar. Wyborcy zagraniczni musieli dodatkowo podać

oznaczenie miejsca pobytu wyborcy za granicą, numer ważnego polskiego paszportu, a w przypadku obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim — numer ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość, oraz wskazanie miejsca i daty jego wydania, a także — w przypadku obywatela polskiego czasowo przebywającego za granicą — oznaczenie miejsca wpisania wyborcy do rejestru wyborców⁴⁵.

Tabela 6. Zestawienie danych zbiorczych dla wyborów prezydenckich z 10 maja 2015 roku (wybrane kraje)

Państwo	Liczba uprawnionych	Liczba kart ważnych	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	73 870	61 227	60 794	37,00	0,405
Stany Zjednoczone Ameryki	22 141	19 151	18 998	11,56	0,126
Republika Federalna Niemiec	17 329	14 753	14 667	8,93	0,098
Republika Irlandii	12 662	10 683	10 564	6,43	0,070
Królestwo Norwegii	9444	7825	7782	4,74	0,052
Republika Francuska	8082	6820	6766	4,12	0,045
Królestwo Niderlandów	7279	6051	6008	3,66	0,040
Królestwo Belgii	6902	6039	5969	3,63	0,040
Kanada	4562	3984	3962	2,41	0,026
Królestwo Szwecji	3985	3357	3336	2,03	0,022
Republika Austrii	3688	3232	3221	1,96	0,021

⁴⁵ Art. 53b § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku — Kodeks wyborczy, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/akty_prawne/0/35_Ustawa_z_dnia_5_stycznia_2011_r_Kodeks_wyborczy.html (dostęp: 23.02.2020).

Królestwo Danii	2888	2495	2474	1,51	0,016
Republika Włoska	2692	2246	2232	1,36	0,015
Konfederacja Szwajcarska	2549	2186	2174	1,32	0,014
Królestwo Hiszpanii	2417	1883	1862	1,13	0,012
Związek Australijski	1308	1139	1135	0,69	0,008
Republika Islandii	1046	938	937	0,57	0,006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upubliczniczonych przez Państwową Komisję Wyborczą na: https://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Pierwsze_glosowanie.html oraz https://prezydent2015.pkw.gov.pl/320_Zagranica.html (dostęp: 16.02.2021).

W wyborach prezydenckich w 2015 roku w pierwszej turze wzięło udział 10 kandydatów; o reelekcję starał się wybrany w 2010 roku Bronisław Komorowski⁴⁶. Uprawnionych do głosowania za granicą w pierwszej turze było 196 204 osoby, w drugiej zaś — 257 161. Większym zainteresowaniem wyborców cieszyła się jednak pierwsza tura wyborów, w której oddano znacznie więcej ważnie oddanych głosów niż w drugiej turze (odpowiednio 164 296 i 158 499). Najwięcej ważnych głosów w pierwszej turze oddano w Wielkiej Brytanii — 60 794, co stanowi 37% wszystkich oddanych głosów za granicą. W drugim w kolejności państwie — Stanach Zjednoczonych — było to zaledwie 11,56% (18 998 głosów). Znaczną liczbę głosów oddano też w Republice Federalnej Niemiec (14 667 głosów, co stanowi 8,93% wszystkich ważnie oddanych głosów za granicą) oraz Republice Irlandii (10 564 głosów — 6,43%). Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że nawet w najliczniej głosującym kraju odsetek głosów, jakie w nim oddano, stanowi ledwie 0,4% wszystkich ważnie oddanych głosów w kraju; w przypadku Stanów Zjednoczonych było to 0,126%, w trzecich zaś w kolejności Niemczech wartość ta kształtowała się na poziomie 0,098%.

Tabela 7. Zestawienie danych zbiorczych dla wyborów prezydenckich z 24 maja 2015 roku (wybrane kraje)

Państwo	Głosy ważne	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych za granicą (w %)	Liczba głosów ważnych do ogółu głosów ważnych w kraju (w %)
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	46 385	29,27	0,277
Stany Zjednoczone Ameryki	22 975	14,50	0,137
Republika Federalna Niemiec	16 628	10,49	0,099
Republika Irlandii	8928	5,63	0,053
Republika Francuska	8280	5,22	0,049
Królestwo Belgii	7175	4,53	0,043
Królestwo Norwegii	6534	4,12	0,039

⁴⁶ Byli to: Braun Grzegorz, Duda Andrzej, Jarubas Adam, Komorowski Bronisław, Korwin-Mikke Janusz, Kowalski Marian, Kukiz Paweł, Ogórek Magdalena, Palikot Janusz, Tanajno Paweł.

Królestwo Niderlandów	4652	2,94	0,028
Kanada	4546	2,87	0,027
Królestwo Szwecji	3981	2,51	0,024
Republika Austrii	3384	2,14	0,020
Republika Włoska	2983	1,88	0,018
Królestwo Hiszpanii	2597	1,64	0,016
Konfederacja Szwajcarska	2255	1,42	0,013
Królestwo Danii	2076	1,31	0,012
Republika Czeska	1211	0,76	0,007
Związek Australijski	1124	0,71	0,007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych upubliczniczonych przez Państwową Komisję Wyborczą na: https://prezydent2015.pkw.gov.pl/325_Ponowne_glosowanie.html oraz https://prezydent2015.pkw.gov.pl/326_Wyniki_zagranica.html (dostęp: 16.02.2021).

W wypadku drugiej tury wyborczej w 2015 roku wyborcy wybierali spośród dwóch kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów: Andrzeja Dudy oraz Bronisława Komorowskiego. Najwięcej głosów ważnych oddano w tych samych krajach co w przypadku pierwszej tury — Wielkiej Brytanii (46 385, 29,27% wszystkich ważnie oddanych za granicą głosów i 0,277% wszystkich ważnie oddanych głosów w kraju), Stanach Zjednoczonych (22 975, 14,50%, 0,137%), Niemczech (16 628, 10,49%, 0,099%) i Irlandii (8928, 5,63%, 0,053%). Andrzej Duda zwyciężył w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych oraz Irlandii, Bronisław Komorowski zaś w Niemczech.

Przedstawione w artykule omówienie głosowania za granicą w wyborach prezydenckich pokazuje, że siła tych wyborców nie jest znaczna i ma raczej marginalny wpływ na wybór prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Wraz z nową falą emigracji wzrósł odsetek osób, które głosują za granicą, lecz korzystających za granicą z prawa wyborczego w porównaniu do liczby wyborców czynnych w kraju wciąż jest zdecydowanie mniej. Na niewielki odsetek osób głosujących może wpływać to, że wyborcy zagraniczni, w przeciwieństwie do tych polskich, sami muszą dokonać aktu zgłoszenia chęci uczestnictwa w wyborach właściwemu terytorialnie konsulowi. Mimo szerokiej dostępności metod zgłaszania prośby o dopisanie do spisu wyborców nadal liczne grono wyborców nie decyduje się wziąć udziału w wyborach na urząd prezydenta RP. Otwarte pozostaje pytanie, czy przyczyną tej absencji jest ich niechęć do wyborów ogólnie, nieodczuwanie związku z krajem przodków, co przekłada się na niebranie udziału w życiu politycznym Polski, czy też utrudniony dostęp do lokali, w których odbywa się głosowanie.

Wybory organizowane za granicą, choć mają niewielki wpływ na decyzje podejmowane w kraju, są ważne dla Polaków i Polonii. Ich przeprowadzenie jest realizacją podstawowych, niezbywalnych i gwarantowanych każdemu praw człowieka w obszarze praw politycznych (prawo do wolnych wyborów i uczestnictwa w życiu politycznym własnego kraju). Jednocześnie stanowią one nić łączącą Polaków i Polonię z ich ojczyzną i krajem pochodzenia. Dla emigrantów, którzy planują powrót do ojczyzny, wybory mogą być przejawem troski państwa o to, by mogli oni kształtować kraj, do którego chcą wrócić.

Bibliografia

- 150 lat osadnictwa polskiego w Brazylii — zarys historyczny, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Warszawa 2019, sygn. OT-673, <https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/173/plik/ot-673.pdf> (dostęp: 28.01.2021).
- Babiński G., *Modele polityki wobec emigracji, Polonii i Polaków za granicą. Sugestie dla polskiej polityki zagranicznej*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1992.
- Dopierała K., *Doświadczenia z prac nad Encyklopedią Polskiej Emigracji i Polonii*, [w:] *Polska diaspora w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań*, red. G. Babiński, H. Chałupczak, Kraków 2006.
- Garapich M.P., *Migracje z Polski do Wielkiej Brytanii: geneza, stan dzisiejszy, wyzwania na przyszłość*, „Studia BAS” 2019, nr 4 (60), [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/4C3C0F0A5B051F72C1258526004C-4D24/\\$file/1%20Micha%C5%82%20Garapich.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/4C3C0F0A5B051F72C1258526004C-4D24/$file/1%20Micha%C5%82%20Garapich.pdf) (dostęp: 28.01.2021).
- Jażdżewski W., *Czy Polonia powinna głosować?*, „Dziennik Związkowy” 13.06.2010, <https://dziennikzwiazkowy.com/polonijne-blogowisko/czy-polonia-powinna-glosowac> (dostęp: 5.02.2021).
- Jest nas 60 milionów — kampania społeczna*, Wspólnota Polska, <http://wspolnotapolska.org.pl/60milionow/2019/001.php> (dostęp: 28.01.2021).
- Lesińska M., *Polska diaspora, Polonia, emigracja. Spory pojęciowe wokół skupisk polskich za granicą*, „Polski Przegląd Migracyjny” 1, 2018, nr 3.
- Malczewski Z., *Polacy i osoby polskiego pochodzenia w Brazylii. Zarys historyczny i współczesność*, <https://www.polonicus.com.br/site/historia.php?lang=pl> (dostęp: 28.01.2021).
- Matysiak P., *Czy Polonia powinna mieć prawo do głosowania? Wywiad z dr. T. Słomką*, Wirtualna Polska, 29.06.2010, <https://wiadomosci.wp.pl/czy-polonia-powinna-miec-prawo-do-glosowania-6082129513051265a> (dostęp: 5.02.2021).
- ONS/PAP/Adriana C., *Ilu jest Polaków w UK?*, londynek.net, 23.12.2018, https://londynek.net/wiadomosci/article?jdnews_id=56305 (dostęp: 28.01.2021).
- Pałeczka D., *Polonia a prawa wyborcze*, „Dziennik Trybuna” 27.07.2019, <https://trybuna.info/polska/polonia-a-prawa-wyborcze/> (dostęp: 13.02.2021).
- Polacy i Polonia w Niemczech*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/niemcy/polacy-i-polonia-w-niemczech> (dostęp: 5.02.2021).
- Polacy we Francji*, Polonia.org, <https://www.polonia.org/polacy-na-swiecie/polacy-we-francji> (dostęp: 5.02.2021).
- Polonia w Australii*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/australia/polonia-w-australii> (dostęp: 28.01.2021).
- Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001.
- Polska Komisja Wyborcza, *Wybory prezydenckie 2000 roku*, <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html>, https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb_zagranica.html, <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wyniki.html> (dostęp: 16.02.2021).
- Polska Komisja Wyborcza, *Wybory prezydenckie 2005 roku*, <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/149901.htm>, <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>, <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm>, <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).
- Polska Komisja Wyborcza, *Wybory prezydenckie 2010 roku*, <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/149901.htm>, <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>, <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm>, <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> (dostęp: 16.02.2021).
- Polska Komisja Wyborcza, *Wybory prezydenckie 2015 roku*, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Pierwsze_glosowanie.html, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/320_Zagranica.html, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/325_Ponowne_glosowanie.html, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/326_Wyniki_zagranica.html (dostęp: 16.02.2021).

- Radziłowski J., *Polska diaspora w Stanach Zjednoczonych 1989–2000*, [w:] *Polska diaspora w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań*, red. G. Babiński, H. Chałupczak, Kraków 2006.
- Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015–2020, Warszawa 2015.
- Stany Zjednoczone. Polonia i Polacy, [hasło w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Stany-Zjednoczone-Polonia-i-Polacy;4575392.html> (dostęp: 28.01.2021).
- Stpiczyński T., *Polacy w świecie*, Warszawa 1992.
- Tokarz G., *Polski kontyngent w Iraku: legitymizacja pobytu. Przegląd najważniejszych dokumentów*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 1 (31–37), http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1-s31-37/Przegląd_Naukowo_Metodyczny_Edukacja_dla_Bezpieczenstwa-r2011-t-n1-s31-37.pdf (dostęp: 28.02.2021).
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku — Kodeks wyborczy, https://prezydent2015.pkw.gov.pl/akty_prawne/0/35_Ustawa_z_dnia_5_stycznia_2011_r_Kodeks_wyborczy.html (dostęp: 23.02.2020).
- Walażek A., *Diaspora Polska w USA*, „Teraz Polska” 1, 2016, www.terazpolska.pl (dostęp: 28.01.2021).

Poles abroad and the Polish diaspora in the modern world and the presidential elections of 2000–2015

Keywords: Polish diaspora, emigrations, presidential election

Summary

Due to the complicated history of Poland, many Poles live outside the country. This state was influenced by many processes, such as: economic emigrations, refugees, the effects of deportations carried out by the invaders during World War II and the shift of national borders after it. Polish citizens retain voting rights without any restrictions related to living outside the country and the duration of their stay abroad. These rights are enforced by the country government by creating voting wards in the countries where the Polish diaspora lives.

In order to answer the question about its real influence on shaping the Polish government, the size of the Polish diaspora should be determined and also how much the Poles abroad are involved in domestic affairs. One of the criteria for analyzing their involvement is their participation in the Polish presidential election (the analysis is based on data from the presidential elections taking place from 2000 to 2015).